

Obchody 80. rocznicy wybuchu powstania w getcie warszawskim w Muzeum Warszawy. Odkrywanie stolicy śladami dawnej społeczności żydowskiej

Z okazji 80. rocznicy wybuchu powstania w getcie warszawskim Muzeum Warszawy przygotowało bogaty program spacerów miejskich i wykładów. Główny punkt obchodów w Muzeum przypadnie na drugą połowę roku, kiedy w ramach wystawy głównej zostanie otwarta ekspozycja *Świadectwa getta warszawskiego* opowiadająca o losach mieszkańców dawnej dzielnicy północnej. Gabinet zostanie włączony do stałej ekspozycji Muzeum uzupełniając ją o historię żydowskiej ludności Warszawy. Wtedy też ukaże się album *Antologia spojrzeń. Getto warszawskie – fotografie i filmy*. Będzie to obszerny zbiór fotografii i filmów z getta wydany wspólnie przez Muzeum Warszawy i Żydowski Instytut Historyczny im E. Ringelbluma.

Główny punkt obchodów w Muzeum Warszawy przypadnie na drugą połowę roku, kiedy w ramach wystawy głównej Muzeum zostanie otwarta ekspozycja *Świadectwa getta warszawskiego*. Gabinet ukazujący losy żydowskiej ludności Warszawy w czasie II wojny światowej uzupełni stałą ekspozycję Muzeum. Wtedy też odbędzie się premiera albumu *Antologia spojrzeń. Getto warszawskie – fotografie i filmy* pod redakcją Anny Duńczyk-Szulc i Agnieszki Kajczyk. Książka Muzeum Warszawy i Żydowskiego Instytutu Historycznego zbiera bogaty materiał z polskich i światowych archiwów fotograficznych, z których część jest publikowana po raz pierwszy.

W kwietniu i maju w siedzibie głównej Muzeum Warszawy oraz jego oddziałach odbędzie się szereg wydarzeń, które przybliżą historię społeczności żydowskiej. Uczestnicy spacerów miejskich po Woli i Pradze będą mieli możliwość poznania miejsc związanych z pamięcią o żydowskiej Warszawie – Szpitala Bersonów i Baumanów, Kładki Pamięci przy ul. Chłodnej czy dawnych modlitewni przy ul. Targowej. 19 kwietnia Muzeum Warszawy oraz jego oddziały włączy się w akcję Żonkile organizowaną przez muzeum POLIN.

Szczegółowy program wydarzeń:

<https://muzeumwarszawy.pl/obchody-80-rocznicy-wybuchu-powstania-w-getcie-warszawski>
[m/](#)

PROGRAM

16.04 (niedziela), godz. 12.00–15.00, Muzeum Woli

Ślady żydowskiej Woli. Spacer z okazji 80. rocznicy powstania w getcie warszawskim

19.04 (środa), godz. 9.00–19.30, punkty dla wolontariuszy akcji *Żonkile* w siedzibie głównej Muzeum Warszawy oraz jego lokalizacjach

19.04 (środa), godz. 16.45–17.45, Muzeum Farmacji

Apteki i aptekarze w warszawskim getcie. O lekach, leczeniu i szmuglu. Wykład

20.04 (czwartek), godz. 17.30–19.00, Muzeum Pragi

Żydowska Praga – śladami dawnych mieszkańców i miejsc. Spacer z okazji 80. rocznicy powstania w getcie warszawskim

21.04 (piątek), godz. 18.00–19.00, Izba Pamięci przy Cmentarzu Powstańców na Woli

Spojrzenia na powstanie w getcie i miejsce po Zagładzie w świadectwach wizualnych 1943–1948. Wykład Anny Duńczyk-Szulc i Agnieszki Kajczyk

23.04 (niedziela), godz. 11.00–13.00, Izba Pamięci przy Cmentarzu Powstańców na Woli

Bunkry, kanały i pomniki. Wycieczka rowerowa śladami powstania w getcie warszawskim z Olgą Szymańską-Snopek

25.04 (wtorek), godz. 18.00, Centrum Interpretacji Zabytku

(Nie)widoczność i wizualność getta warszawskiego. Ostańce nieistniejącego miasta. „Seminarium Warszawskie” z udziałem Jacka Leociaka i Anny Duńczyk-Szulc

30.04 (niedziela), godz. 11.00–13.00, Izba Pamięci przy Cmentarzu Powstańców na Woli

Przenikanie granic. Spacer wokół murów, kładek i podziemnych przejść w getcie warszawskim. Spacer z Olgą Szymańską-Snopek

16.05, godz. 18.00–19.00, Izba Pamięci przy Cmentarzu Powstańców na Woli

Pamiętki getta i pamięć o getcie w przestrzeni Warszawy. Wykład z prezentacją zdjęć

12.10 (czwartek), godz. 11.00–19.00, Muzeum Warszawy, siedziba główna

Otwarcie wystawy *Moi Ver* (12.10.2023–4.02.2024)

Kuratorki: Karolina Ziębińska-Lewandowska, Julie Jones

Opisy wydarzeń

16.04 (niedziela), godz. 12.00–15.00, Muzeum Woli

Ślady żydowskiej Woli. Spacer z okazji 80. rocznicy powstania w getcie warszawskim

Liczba osób: 30, wydarzenie biletowane: 7 zł (bilet ulgowy) / 10 zł (normalny)

W zmieniającym się po 1989 roku krajobrazie Woli zachowały się wysepki pamiętające żydowską Warszawę. Bardzo różne są historie tych miejsc, a również ich ochrony przed zniszczeniem – lub jej braku i doprowadzenia do ruiny.

Od lat 90. XX wieku z jednej strony toczyła się walka o przestrzeń pod nowe inwestycje i zacieranie śladów żydowskiej Woli, poprzez wyburzenia lub zmiany modernizacyjne. Z drugiej strony pojawiły się konkretne działania, których zadaniem było upamiętnienie miejsc związanych z żydowską historią, jak stało się na przykład na ulicy Chłodnej. Nie brakuje też miejsc, których status i dalsze losy nadal są niejasne, a także takich, w których nie znajdziemy żadnego upamiętnienia historii, choć istnieją niemal bez zmian, a były scenografią dramatycznych zdarzeń czasu wojny i Zagłady.

Podczas spaceru prowadzonego przez Jagnę Koftę będziemy z uwagą przyglądać się chaotycznej tkance współczesnej dzielnicy, odnajdywać w niej ślady przeszłości i przywoływać pamięć o dawnych mieszkańcach. Miejsca, które zobaczymy, to fragmenty muru getta warszawskiego, Szpital Bersohnów i Baumanów, pomnik Ewakuacji Bojowników z Getta Warszawskiego, kamienice przy ulicy Waliców, Kładka Pamięci przy ulicy Chłodnej, Synagoga Icchaka Altera, Upamiętnienie Archiwum Ringelbluma.

Jagna Kofta – edukatorka i przewodniczka. Prowadzi projekty, warsztaty i spacerowe związane z żydowską Warszawą dla uczniów i dorosłych. Współpracuje z wieloma instytucjami zajmującymi się tematyką żydowską. Wśród nich są: Muzeum Historii Żydów Polskich Polin, Dom Spotkań z Historią, Żydowski Instytut Historyczny, Fundacja Taubego, JCC, Fundacja Shalom oraz Gmina Wyznaniowa Żydowska. Jest autorką wielu tematycznych spacerów warszawianistycznych oraz aplikacji *Warszawa jest moja* – spacerowe śladami Janusza Korczaka.

Spacer rozpocznie się przed budynkiem Muzeum Woli, a zakończy na ulicy Nowolipki 28, przy Upamiętnieniu Archiwum Ringelbluma. Podczas spaceru planujemy krótką przerwę na herbatę lub kawę w Fabryce Norblina.

19.04 (środa), godz. 16.45–17.45, Muzeum Farmacji

Apteki i aptekarze w warszawskim getcie. O lekach, leczeniu i szmuglu. Wykład z elementami warsztatu

Liczba osób: 20, wydarzenie biletowane: 10 zł / os.

W obrębie getta warszawskiego znalazło się kilkanaście aptek. Kim byli pracujący tam aptekarze i farmaceuci? Jakie artykuły można było kupić w aptece przełomu lat 30. i 40. XX wieku? Gdzie znajdowały się poszczególne punkty apteczne i co znajdziemy pod tymi adresami obecnie? Jak przetrucano artykuły medyczne ze strony aryjskiej?

Odpowiedzi na te pytania poznamy 19 kwietnia w Muzeum Farmacji. Spotkanie organizujemy w ramach upamiętnienia 80. rocznicy wybuchu powstania w warszawskim getcie. Podczas warsztatów uczestnicy będą mieli okazję przygotować mapy lokalizujące historyczne apteki w przestrzeni współczesnego miasta. Tym samym zachęcamy, by po warsztatach samodzielnie odkrywać niezatarte ślady przeszłości i rozpoznawać wyposażenie dawnych aptek.

20.04 (czwartek), godz. 17.30–19.00, Muzeum Pragi

Żydowska Praga – śladami dawnych mieszkańców i miejsc. Spacer z okazji 80. rocznicy powstania w getcie warszawskim. Prowadzenie: Aleksandra Karkowska-Rogińska

Liczba osób: 20, wydarzenie biletowane: 5 zł / os.

Zapraszamy na spacer po dawnej żydowskiej Pradze. Będzie to okazja do obejrzenia dawnych modlitewni przy ulicy Targowej 50/52, zanurzenia się w historię ulic takich jak Targowa, Ząbkowska, Szeroka... Wejdziemy w świat podwórek, odwiedzimy miejsca, gdzie m.in. stała niegdyś synagoga praska, funkcjonowały mykwa czy Żydowski Dom Akademicki, a także poznamy historię osób z nieistniejącego już dziś świata. Zbiórka pod Muzeum Warszawskiej Pragi.

21.04 (piątek), godz. 18.00–19.00, Izba Pamięci przy Cmentarzu Powstańców na Woli

Spojrzenia na powstanie w getcie i miejsce po Zagładzie w świadectwach wizualnych 1943–1944. Wykład Anny Duńczyk-Szulc i Agnieszki Kajczyk

Liczba osób: 30, wstęp wolny, obowiązują wejściówki

Kto i w jaki sposób patrzy na płonące getto warszawskie w kwietniu 1943 roku? Wiele materiałów powstałych w tamtym momencie ukazuje różne punkty widzenia, sposoby utrwalania rzeczywistości i różne emocje. Wizualna historia powstania w getcie warszawskim jest złożona z tych wielu perspektyw. Postaramy się je wspólnie zobaczyć, odczytać i nazwać. Filmy i fotografie warszawskiego getta połączymy w jedną historię, w której jest miejsce na pamięć o doświadczonych przez wojnę, o ofiarach i bohaterach.

Wszystkie materiały prezentowane w czasie spotkania pochodzą z publikacji przygotowywanej z okazji 80. rocznicy powstania w getcie warszawskim pod tytułem

Antologia spojrzeń. Getto warszawskie – fotografie i filmy autorstwa Anny Duńczyk-Szulc i Agnieszki Kajczyk.

23.04 (niedziela), godz. 11.00–13.00, Izba Pamięci przy Cmentarzu Powstańców na Woli

Bunkry, kanały i pomniki. Wycieczka rowerowa śladami powstania w getcie warszawskim z Olgą Szymańską-Snopek

Liczba osób: 10, wstęp wolny, obowiązują wejściówki

Powstanie w getcie warszawskim było pierwszym miejskim zbrojnym oporem, a jednocześnie oporem ludowym – przy znacznym udziale ludności cywilnej popierającej powstańców, którzy 19 kwietnia 1943 roku sprzeciwili się kolejnej akcji deportacyjnej. Likwidacja getta warszawskiego, rozpoczęta 22 lipca 1942 roku, miała swój tragiczny finał w kwietniu i maju 1943 roku, kiedy przedwojenna dzielnica północna obrócona została w morze ruin. Chociaż kamienic ostańców w północnej części getta zostało niewiele, w przestrzeni tej części Warszawy znaleźć możemy nie tylko ślady granic getta, lecz także pomniki upamiętniające ludzi i ich historie, które zostały pod gruzami miasta. Opowiemy o biografii Żydów, którzy związali z Warszawą swoje życie, a śmierć połączyła ich z miastem na zawsze. Wspólnie odkryjemy historię miasta znajdującą się pod współczesnymi chodnikami i ulicami, ukrytą w muranowskich nasypach i wzniesieniach.

Miejsce zbiórki: Świętojerska 9, przy pomniku granic getta

25.04 (wtorek), godz. 18, Muzeum Warszawy, siedziba główna (biblioteka)

(Nie)widoczność i wizualność getta warszawskiego. Ostańce nieistniejącego miasta, „Seminarium Warszawskie” z udziałem Jacka Leociaka i Anny Duńczyk-Szulc

Wstęp wolny

Obraz warszawskiego getta inaczej rysował się w oczach jego przymusowych mieszkańców, sąsiadów i oprawców. Inaczej rysuje się w oczach współczesnych użytkowników tamtej przestrzeni – kreślony pamięcią i niepamięcią. Dyskusja seminaryjna oparta będzie na szczególnych opozycjach – na namyśle o tym, co widoczne i niewidoczne, utracone i pozostałe, autentyczne i zaaranżowane. Odniesie się też do źródeł kształtujących pamięć, wyobrażenie, zapis historii.

Prowadzący: dr hab. Mikołaj Madurowicz, dr Paweł E. Weszpiński

„Seminarium Warszawskie” jest wspólnym przedsięwzięciem Muzeum Warszawy i Centrum Badań nad Kulturą Warszawy Uniwersytetu Warszawskiego. Wykład odbędzie się w Bibliotece Muzeum Warszawy (Rynek Starego Miasta 42) oraz online na Facebooku Muzeum Warszawy (<https://www.facebook.com/muzeum.warszawy/>).

30.04 (niedziela), godz. 11.00–13.00, Izba Pamięci przy Cmentarzu Powstańców na Woli

Przenikanie granic. Spacer wokół murów, kładek i podziemnych przejść w getcie warszawskim. Spacer z Olgą Szymańską-Snopek

Liczba osób: 25, obowiązują wejściówki

Miasto w mieście, wesołe miasteczko, miasto za murami – tak we wspomnieniach o getcie opisują jego charakter ludzie, którzy stali się więźniami przestrzeni otoczonej prawie trzymetrowym murem. Choć większość z nich znajdowała się nadal w znanej od lat Warszawie, ulice getta zatraciły swój przedwojenny, wielkomięjski charakter. Tęsknota za ogrodami miejskimi, parkami, miejscami spotkań i spacerów wynikała z braku dostępu do przestrzeni zielonych w gęsto zaludnionym getcie. Rozżalenie i niemożność fizycznego sforsowania muru rodziła potrzebę pisania i wspominania tego, co jeszcze kryła pamięć sprzed wybuchu wojny. Podczas spaceru przyjrzymy się opresyjnej przestrzeni warszawskiego getta, zobaczymy miejsca łączące, a zarazem dzielące i wykluczające. Spotkanie będzie również okazją do zastanowienia się nad kondycją psychiczną ludzi żyjących w zamkniętej dzielnicy – poprzez cytaty z dokumentów osobistych pisanych przez Żydów.

Miejsce zbiórki: kładka nad ulicą Chłodną (ul. Chłodna, róg Żelaznej)

16.05, godz. 18.00–19.00, Izba Pamięci przy Cmentarzu Powstańców na Woli

Pamiętki getta i pamięć o getcie w przestrzeni Warszawy. Wykład Olgi Szymańskiej-Snopek z prezentacją zdjęć

Liczba osób: 30, obowiązują wejściówki

Spacerując muranowskimi ulicami, natrafiamy na pomniki i płyty w chodnikach znaczące granice warszawskiego getta, dzięki którym możemy wyobrazić sobie rozległość jego terenu. Jednak nie tylko to przypomina nam o „dzielnicy zamkniętej” – ukształtowanie terenu Muranowa, wzniesienia i schody nie są przecież przypadkowe. Przy okazji wyburzeń czy prac drogowych Muranów odsłania fundamenty przedwojennych kamienic, co pozwala nam dostrzec dawny bieg ulic i wyobrazić sobie zagęszczenie budowli. Gettowych ostańców pozostało niewiele, a znajdują się one głównie w południowej jego części. Waliców, Sienna czy Śliska to nieliczne ulice, których współczesna tkanka pozwala nam wyobrazić sobie ich przedwojenny kształt. Wykład będzie poświęcony nie tylko pomnikom i budynkom, które przypominają o getcie, ale przede wszystkim ludziom – więźniom „dzielnicy zamkniętej”. Podczas spotkania zaprezentowane zostaną archiwalne fotografie, które pozwolą porównać współczesny i wojenny wygląd znanych miejsc, a fragmenty dzienników i pamiętników odsłonią kolejną warstwę znaczeń, pod którą skrywają się tajemnice warszawskiego getta.

Druja połowa roku:

Otwarcie wystawy *Świadectwa getta warszawskiego* i spotkanie premierowe książki *Antologia spojrzeń. Getto warszawskie – fotografie i filmy* z Anną Duńczyk-Szulc, Agnieszką Kajczyk i Tomaszem Szerszeniem

Wystawa *Świadectwa getta warszawskiego* stanie się stałą częścią wystawy głównej Muzeum Warszawy. Gabinet ukazujący losy żydowskiej ludności Warszawy w czasie okupacji dopełni historię zniszczenia miasta i losów jego mieszkańców w okresie drugiej wojny światowej. Wśród materialnych świadectw, które zostaną w nim zaprezentowane, są zabytki archeologiczne z obszaru dawnej dzielnicy północnej. Odsłaniają one fragment życia nieistniejącej społeczności, którego ślady w wielu częściach Warszawy nadal pozostają ukryte pod ziemią. Na wystawie zaprezentowane zostaną również liczne świadectwa wizualne, które ukazują najbardziej dramatyczne momenty i przełomowe wydarzenia z czasów funkcjonowania warszawskiego getta. Spośród jego mieszkańców pozostała jedynie garstka ocalałych. To z ich inicjatywy powstał po wojnie film, który we fragmentach obejrzeć będzie można na wystawie. Materiał upamiętnia historię Zagłady Żydów i dokumentuje próby odbudowy społeczności na ruinach miasta. W gabinecie znajdzie się również mapa getta warszawskiego, osadzająca je w przestrzeni miasta.

Premiera książki *Antologia spojrzeń. Getto warszawskie – fotografie i filmy*

Autorki: Anna Duńczyk-Szulc (Muzeum Warszawy), Agnieszka Kajczyk (Żydowski Instytut Historyczny im. E. Ringelbluma)

Podczas otwarcia wystawy *Świadectwa getta warszawskiego* odbędzie się spotkanie premierowe książki *Antologia spojrzeń. Getto warszawskie – fotografie i filmy* z udziałem autorek: Anny Duńczyk-Szulc i Agnieszki Kajczyk.

Antologia spojrzeń. Getto warszawskie – fotografie i filmy to obszerny zbiór fotografii i filmów z getta warszawskiego, wydany wspólnie w formie albumu przez Muzeum Warszawy i Żydowski Instytut Historyczny im. E. Ringelbluma. Książka zbiera bogaty materiał z polskich i światowych archiwów fotograficznych, z których część jest publikowana po raz pierwszy. Na album składa się wybór fotografii oraz kadrów filmowych powstałych w getcie warszawskim i jego ruinach w latach 1940–1948.

Obrazy ukazują zwielokrotnione spojrzenia na Warszawę tamtego okresu. Składają się na nie filmy jednostek propagandowych i amatorów, fotografie robione przez żołnierzy i członków ruchu oporu, kobiety i mężczyzn. Zebranie ich obok siebie daje zaskakujący efekt: rozmnożenia punktów widzenia, kierunków ujęć, pór dnia, jak również sposobów fotografowania i towarzyszących im emocji. Stają się one uniwersalną opowieścią o praktykach obrazowania podczas wojny, umożliwiając czytelnikowi opowiedzenie się po stronie ofiar dzięki odzyskaniu znaczenia kadrów i poznaniu intencji autorów. Wizualna opowieść o tworzeniu getta, jego funkcjonowaniu, powstańczym zrywie, likwidacji i trwaniu miejsca po getcie łączy się w jedną historię funkcjonującą w różnych pamięciach, narracjach i krajach – w Polsce, Niemczech, Stanach Zjednoczonych czy Izraelu. Łączenie obrazów

i organizowanie ich wokół miejsc, wydarzeń, osób pozwala nam zapanować nad tym rozległym materiałem, opisać go, zrozumieć i pamiętać.

W książce opublikowane zostaną po raz pierwszy nieznane materiały z powstania w getcie. Fotografie i filmy pochodzą z Żydowskiego Instytutu Historycznego i Muzeum Warszawy, a także z instytucji polskich (Instytutu Pamięci Narodowej, Archiwum Państwowego w Warszawie, Archiwum Akt Nowych, Filmoteka Narodowa – Instytut Audiowizualny), izrealskich (Yad Vashem, Ghetto Fighters' House), amerykańskich (United States Holocaust Memorial Museum, YIVO) i niemieckich (Bundesarchiv).

Autorami tekstów są m.in. uznana badaczka Janina Struk, autorka pionierskiej monografii *Holokaust w fotografiach. Interpretacja dowodów*, oraz dr Tomasz Szerszeń, antropolog kultury, autor nagradzanej książki *Wszystkie wojny świata*. Recenzja naukowa: dr hab. Roma Sedyka.

12.10 (czwartek), godz. 11.00–19.00, Muzeum Warszawy, siedziba główna

Otwarcie wystawy *Moï Ver*

Kuratorki: Karolina Ziębińska-Lewandowska, Julie Jones

Moï Ver – czyli Moshe Vorobeichic – to bohater monograficznej wystawy przygotowanej przez Centre Pompidou i Muzeum Warszawy. To do tej pory nieodkryty awangardowy malarz i fotograf, absolwent Bauhausu, uczeń Fernanda Légera i László Moholyego-Nagya. Na pokaz złoży się ponad trzysta fotografii, obrazów, plakatów i publikacji pochodzących z archiwum artysty i kilku międzynarodowych kolekcji. Wystawa potrwa od 12 października 2023 do 2 lutego 2024 roku. Więcej informacji wkrótce.

Więcej informacji: www.muzeumwarszawy.pl.

Kontakt dla mediów:

Julia Golachowska

Dział Promocji, Sprzedaży i Sponsoringu

Muzeum Warszawy

tel. +48 22 277 43 94

julia.golachowska@muzeumwarszawy.pl